

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5\(1\)-18](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5(1)-18)

УДК 336.226

Людмила ГОРДЕЄВА-ГЕРАСИМОВА

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

<https://orcid.org/0000-0002-8845-2890>

А. КРАЙНЯК

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Стаття присвячена питанню оподаткування доходів фізичних осіб, його ролі у формуванні дохідної частини державного бюджету. Виділено чотири ключові історичні етапи реформування податкової системи України в аспекті оподаткування доходів, отриманих фізичними особами, на основі ознайомлення з чинними у різні періоди часу нормативно-правовими актами. Проаналізовано поточний стан сплати ПДФО, а також особливості його адміністрування. З'ясовано, що оподаткування доходів, отриманих фізичними особами, є одним з головних фіскальних важелів, який зумовлює вплив на забезпечення успішного функціонування економіки нашої країни. Окремлено з урахуванням досвіду країн ЄС напрямки подальшого вдосконалення механізму оподаткування ПДФО, що сприятиме посиленню принципу соціальної справедливості.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, ставки податку, історичні етапи, доходи зведеного бюджету, динаміка, європейський досвід.

Liudmyla HORDIEIEVA-HERASYMOVA, A. KRAINIAK

Oles Honchar Dnipro National University

FEATURES OF TAXATION OF INCOME OF NATURAL PERSONS

Tax revenues to the budget are the main source of filling its revenue part, which, in turn, is an important tool for the implementation of the country's social and economic policy. Both regional development and the effectiveness of the country's implementation of its functions depend on the ability to attract a sufficient amount of money to the budgets of different levels. Among the entire set of taxes and fees introduced in Ukraine, one of the leading places in filling the budget belongs to personal income tax. Among the entire set of taxes and fees established in Ukraine, one of the leading places in filling the budget belongs to the personal income tax. Its role in the economy is difficult to overestimate, because it is in the sphere of interests of the entire economically active population of the country. With the help of this tax, the state can have a direct influence on the level of received income and savings of citizens. The principles of personal income taxation should meet the requirements of reducing social contradictions in society, encourage taxpayers to behave honestly towards the obligation to pay taxes. In the conditions of the reform processes that have been actively taking place in the economy of our country in recent years, a number of changes were made to the mechanism of personal income taxation. Currently, there is a need to review the achieved results in order to determine the future course of action. The article is devoted to the issue of personal income taxation, its role in the formation of the revenue part of the state budget. Four key historical stages of reforming the tax system of Ukraine in the aspect of personal income taxation are identified on the basis of studying the regulatory legal acts that were in force in different periods of time. The current state of the transfers of personal income tax and the peculiarities of its administration are analyzed. The trends of personal income tax receipts to local budgets are familiarized. It was found that personal income taxation is one of the main fiscal levers, which determines the impact on ensuring the successful functioning of the economy of our country. Taking into account the experience of the EU countries, directions for further improvement of the mechanism of personal income taxation, which will contribute to the strengthening of the principle of social justice are outlined.

Keywords: personal income tax, tax rates, historical stages, revenues of the consolidated budget, dynamics, European experience.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Упродовж останніх років наша країна знаходиться на етапі переосмислення досягнутих результатів у сфері забезпечення злагодженого функціонування всіх складових податкової системи і пошуку нових ефективних напрямків її вдосконалення. Постає необхідність у досягненні такого рівня функціонування податкової системи, який би гарантував стабільні і достатні доходи бюджету для цілей належного фінансування суспільно необхідних видатків. У вирішенні цього завдання одне з провідних місць належить оподаткуванню доходів фізичних осіб як важливого фінансовому механізму держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню механізму стягнення ПДФО, історичних етапів становлення та розвитку податкової системи України в аспекті оподаткування доходів фізичних осіб, досвіду зарубіжних країн, а також питанню виявлення основних тенденцій і закономірностей сплати ПДФО до бюджетів різних рівнів присвячено чимало наукових праць.

Роль ПДФО у системі прибуткового оподаткування та вплив змін ПКУ на фіскальний потенціал податку висвітлено у статті Матросової Л.М. та Охрімчука Я.С. [1]. Питання фінансування діяльності органів місцевого самоврядування за рахунок надходжень від сплати ПДФО розкрито у роботах Набатової Ю.О. [2], Ус Т.В. [2], Раделицького Ю.О. [3], Пелехатого А.О. [3], Захарової А.А. [4], Левітаса Т.

[5]. Аналіз історичного розвитку оподаткування доходів громадян в Україні представлено у працях Безкровного О.В. [6], Дорошенка О.О. [6], Семенця І.В. [7]. У статті Костяної О.В. [8] приділено увагу ключовим елементам обкладання доходів фізичних осіб з позиції принципу соціальної справедливості, наведено проблемні аспекти застосування податкової соціальної пільги. Особливості побудови податкової системи у країнах ЄС, напрямкам адаптації зарубіжного досвіду розглядали Ткачик Ф.П. [9], Остапчук В.О. [9], Коба О.В. [10], Горбенко Я.О. [10] та багато інших.

Попри ґрунтовну базу наукових напрацювань все це залишається потреба у відслідковуванні поточних тенденцій надходження ПДФО до бюджетів різних рівнів для розуміння ефективності та дієвості внесених змін до податкової системи України.

Формулювання цілей статті

Метою статті є огляд еволюції ключових аспектів механізму оподаткування доходів фізичних осіб та виявлення напрямків його вдосконалення.

Постановка завдання

Для досягнення зазначеної мети визначено наступні завдання: ознайомитися зі змістом функцій, які виконує ПДФО в економіці; розглянути основні історичні етапи законодавчого регулювання нарахування, стягнення та обліку податку на доходи фізичних осіб; проаналізувати поточні тенденції в надходженні ПДФО до зведеного бюджету України; порівняти ставки ПДФО та прийняту шкалу оподаткування в Україні та країнах ЄС.

Для вирішення поставлених завдань було використано наступні методи: системний підхід, порівняння, абстрагування, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – загальнодержавний податок, розмір якого перебуває у прямій залежності від величини оподатковуваного доходу фізичних осіб (як резидентів, так і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні). Даний вид податку на відміну від тих, що стягуються у фіксованій сумі, досить швидко реагує на зміни, що відбуваються в економіці, особливо це стосується кризових явищ. Якщо фізична особа не буде отримувати дохід або його обсяг різко зменшиться, то й коштів до бюджету надійде значно менше.

Податок на доходи фізичних осіб є не лише одним з основних бюджетоутворюючих податків, а й важливим індикатором соціально-економічного становища в країні. Разом з поліпшенням добробуту платників податків – фізичних осіб, розширенням наявної бази оподаткування буде відбуватись збільшення надходжень до бюджету, що дасть змогу проводити активну соціальну політику. Окрім того, надходження від оподаткування доходів фізичних осіб відіграє не останню роль у міжбюджетних відносинах, формуючи дохідну частину як місцевих, так і державного бюджету України.

ПДФО виконує важливу регулятивну функцію у суспільстві, значення якої зростає з підвищенням ролі держави, її впливу на формування податкової культури платників. Така функція податків проявляється у диференціації умов оподаткування з метою сприяння розвитку пріоритетних галузей економіки та підтримки певних категорій населення. Соціально-регулятивна функція ПДФО полягає, насамперед, в наданні пільг з оподаткування доходів окремим групам фізичних осіб. Даний податок знаходиться у сфері інтересів усіх без винятку верств економічно активного населення країни, тому його значимість важко переоцінити.

За допомогою ПДФО вирішуються такі досить складні завдання, як забезпечення достатніх грошових надходжень до бюджетів усіх рівнів; регулювання величини доходів та, відповідно, структури особистого споживання і заощаджень громадян; стимулювання найбільш раціонального використання одержуваних доходів; допомога найменш захищеним категоріям населення.

Особистий прибутковий податок (податок на доходи фізичних осіб) є однією з найдавніших форм фіскального адміністрування доходів громадян, яка нараховує декілька тисячоліть. Однією з найперших згадок вважається введення у 10 р. н.е. китайським імператором Ван Маном податку, який складав 10% доходів майстрів та інших кваліфікованих робітників [11]. В Стародавній Греції справляння податків з вільних громадян наштовхувалося на значну протидію. В Афінах особисті податки асоціювалися з печаткою рабства, тому більшість громадян вважали їх принизливими для себе. Однак, коли виникала потреба у значній кількості коштів, наприклад, для спорудження фортеці, громадських будівель, проведення військових дій, то рада або народні збори міста приймали рішення про процентні відрахування від доходів у вигляді 1/10 або 1/20 частин одержуваного доходу.

В Україні систему оподаткування громадян було запроваджено з ухваленням Закону України «Про прибутковий податок з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства» від 5 липня 1991 р. Відповідно до нього податок стягувався у ставках диференційованих за розміром доходу (перевищення встановленої межі оподатковувалося за ставками від 12 до 30 %), а мінімальна заробітна плата не підлягала оподаткуванню [12]. З 26 грудня 1992 р. і до 1 січня 2004 р. оподаткування регулювалося Декретом КМУ

«Про прибутковий податок з громадян». Ставки прибуткового податку з сукупного оподаткованого доходу громадян, які коливалися в інтервалі від 10 % до 50 %, і умови їх застосування було наведено у ст. 9 Декрету [13]. Протягом цього періоду часто змінювалася ставка податку, що відбувалося за рахунок активного розвитку ринкових відносин, поширення нових форм отримання доходів, згладжування значних диспропорцій між доходами низько та високозабезпечених верств населення тощо.

22 травня 2003 р. було ухвалено Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб». Основними нововведеннями стали відмова від прогресивної шкали оподаткування та встановлення єдиної ставки у розмірі 15% (з 1 січня 2004 р. до 31 грудня 2006 р. діяла ставка 13%), надання податкових соціальних пільг, розширення бази оподаткування [14]. Однією з найочікуваніших подій у сфері реформування податкової системи стало прийняття Верховною Радою України 2 грудня 2010 р. Податкового кодексу, який вступив у дію із 1 січня 2011 р. У ньому головні нюанси справляння податку на доходи фізичних осіб регламентуються розділом четвертим. З введенням в дію норм ПКУ процедура нарахування податку на доходи фізичних осіб спростилася. До моменту його прийняття поняття «об'єкт» і «база» оподаткування не були розмежовані, що у свою чергу додатково вносило плутанину у визначення об'єкта оподаткування податком на доходи фізичних осіб. З 2011 по 2014 рр. застосовувалася мало прогресивна шкала оподаткування, а основними ставками були 15 % і 17 % (у 2015 р. – 15 % та 20 %). У 2016 р. вступили в дію внесені зміни в ПКУ щодо оподаткування ПДФО, які полягали у запровадженні пропорційної шкали зі ставкою 18 %, яка є чинною і нині.

Тобто можна виділити чотири основні історичні етапи щодо законодавчого регулювання нарахування, стягнення та обліку податку на доходи фізичних осіб з проголошення незалежної України і до сьогодення відповідно до нормативно-правових актів, що були чинні у певний проміжок часу: I етап (24.08.1991р. – 26.12.1992 р.); II етап (26.12.1992 р. – 01.01.2004 р.); III етап (01.01.2004 р. – 01.01.2011 р.); IV етап (01.01.2011 р. по теперішній час).

Наразі існує чотири ставки ПДФО, які застосовуються в залежності від виду оподаткованого доходу: 18 % (основна), 9 %, 5 % та 0 %. Згідно п. 164.1 ст. 164 ПКУ, базою оподаткування ПДФО є загальний оподатковуваний дохід, яким є будь-який дохід, що підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду (рис. 1) [15].

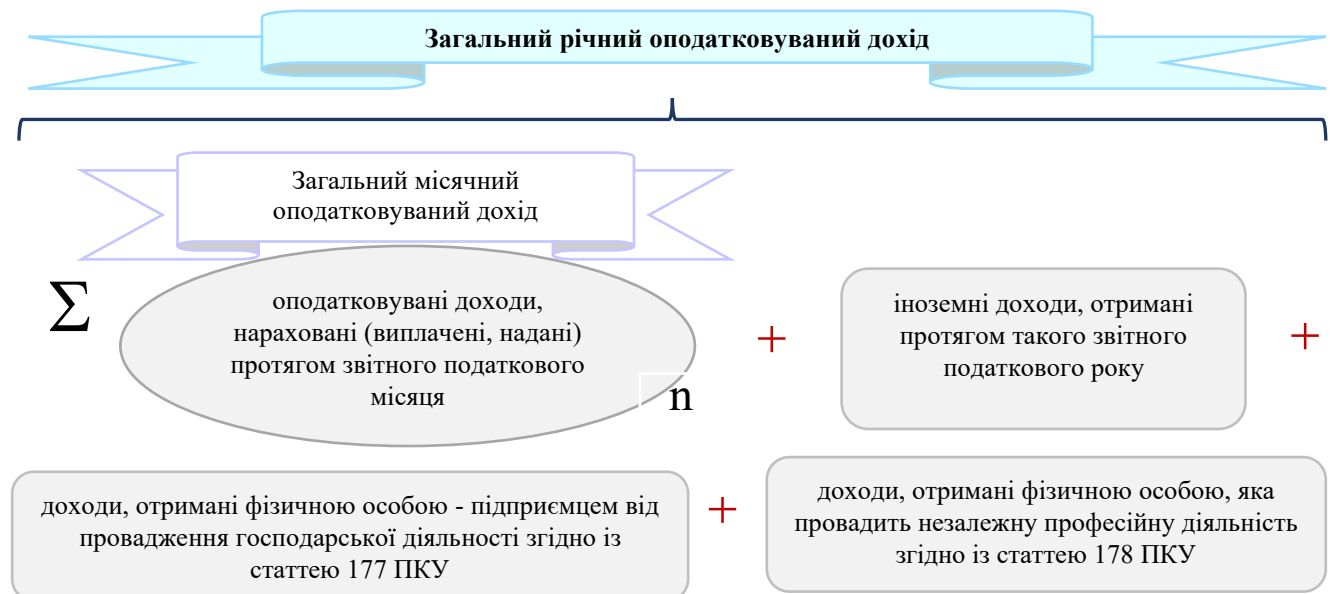

Рис. 1. Складові загального річного оподаткованого ПДФО доходу

Джерело: побудовано за даними [15]

Окремої звітності з ПДФО не передбачено. У 2021 р. відбулося об'єднання звіту з ЄСВ та Податкового розрахунку (форма 1ДФ). Новий звіт отримав назву «Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску». Подається такий Розрахунок за кожний квартал, при цьому розбивка відомостей, у тому числі й щодо ПДФО, здійснюється по місяцях звітного кварталу [16].

ПДФО протягом 2015–2021 рр. стабільно займав друге місце після ПДВ за сумою податкових надходжень до зведеного бюджету (рис. 2). Найменший темп приросту сплати ПДФО був у 2020 р. порівняно з 2019 р. й становив 7,17 %. Це трапилося через запровадження карантинних заходів 12 березня 2020 року для боротьби з поширенням Covid-19. Кількість зайнятого населення, віком від 15 до 70 років, у 2020 р. в порівнянні з 2019 р. зменшилася на 663 тис. осіб. Найбільше постраждали заклади сфери послуг.

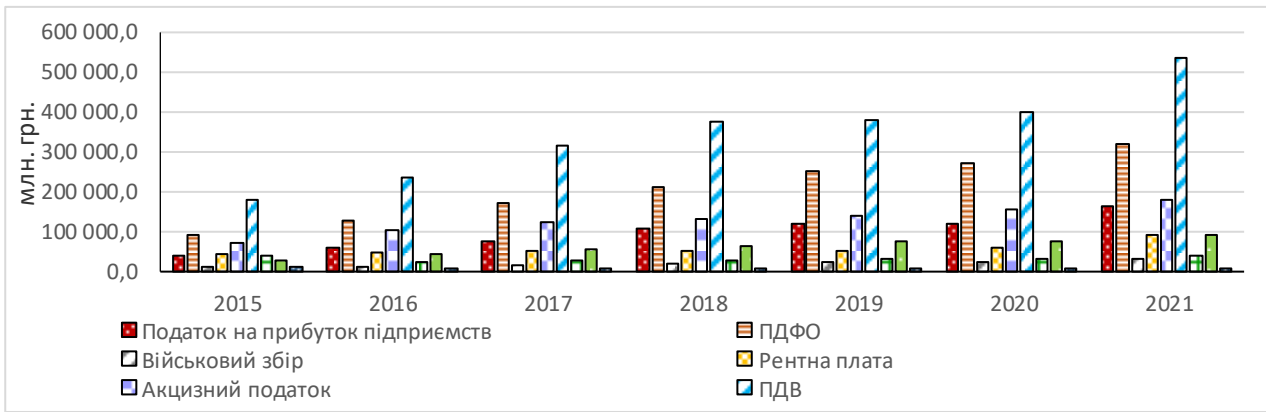

Рис. 2. Податкові надходження до зведеного бюджету України

Джерело: побудовано за даними [17]

Динаміка питомої ваги ПДФО у податкових надходженнях зведеного бюджету України упродовж 2015–2020 рр. була позитивною (рис. 3). Найбільш суттєве збільшення частки даного податку спостерігалось у 2019 р. в порівнянні з 2018 р., склавши 2,23 п. п. (або 10,42 %). Скорочення у 2021 р. питомої ваги ПДФО у загальній сумі податкових надходжень на 1,77 п. п. (або 7,42 %) зумовлене меншим ланцюговим темпом зростання у 2021 р., ніж у рентної плати (на 37,95 %), податку на прибуток (на 19,86 %) та податку на додану вартість (на 15,48 %). Загальна сума надходжень ПДФО до міських бюджетів у 2015–2021 рр. була більшою у зв'язку з правилом, викладеном у п. 2 ст. 29 БКУ, згідно з яким ПДФО сплачується до державного бюджету «у розмірі 25 відсотків на відповідній території України (крім території міст Києва та Севастополя) та у розмірі 60 відсотків – на території міста Києва» [18].

Рис. 3. Частка ПДФО у податкових надходженнях та доходах зведеного бюджету України

Джерело: побудовано за даними [17]

Як можна помітити з рис. 4, найбільша питома вага у структурі надходжень податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету України за 2019 та 2021 рр. припадає на ПДФО, утримане із доходів платників податку у вигляді заробітної плати (82,60 % та 83,19 % відповідно). На другому місці опинилися відрахування з доходів інших, ніж заробітна плата (6,64 % у 2019 р., 7,35 % у 2021 р.), а на третьому – з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу (6,09 % у 2019 р., 6,08 % у 2021 р.). Найменша ж частка у 2019 р. простежується від оподаткування пенсійних виплат або щомісячного довічного грошового утримання (0,001 %). Законом України від 16.01.2020 № 466–ІХ було скасовано сплату ПДФО з пенсій, розмір яких перевищує 10 розмірів прожиткового мінімуму, тому у 2020–2022 рр. ця категорія відсутня у переліку джерел оподаткованого доходу [14].

Максимальна ставка ПДФО в Україні є доволі низькою порівняно з переважною більшістю країн Європейського Союзу (ЄС) (рис. 5). Найбільша максимальна ставка даного податку встановлена у Фінляндії (56,59 %), Данії (55,90 %) та Австрії (55%). Окрім того, більшість високрозвинутих країн надає перевагу прогресивній шкалі оподаткування, при якій податкові ставки збільшуються у міру зростання доходу платників. З 27 країн-членів ЄС, згідно даних Європейської комісії, лише у 6 країнах запроваджена єдина фіксована ставка ПДФО [19].

Рис. 4. Надходження ПДФО до зведеного бюджету України у розрізі джерел оподаткованого доходу за 2019 та 2021 рр.
Джерело: побудовано за даними [17]

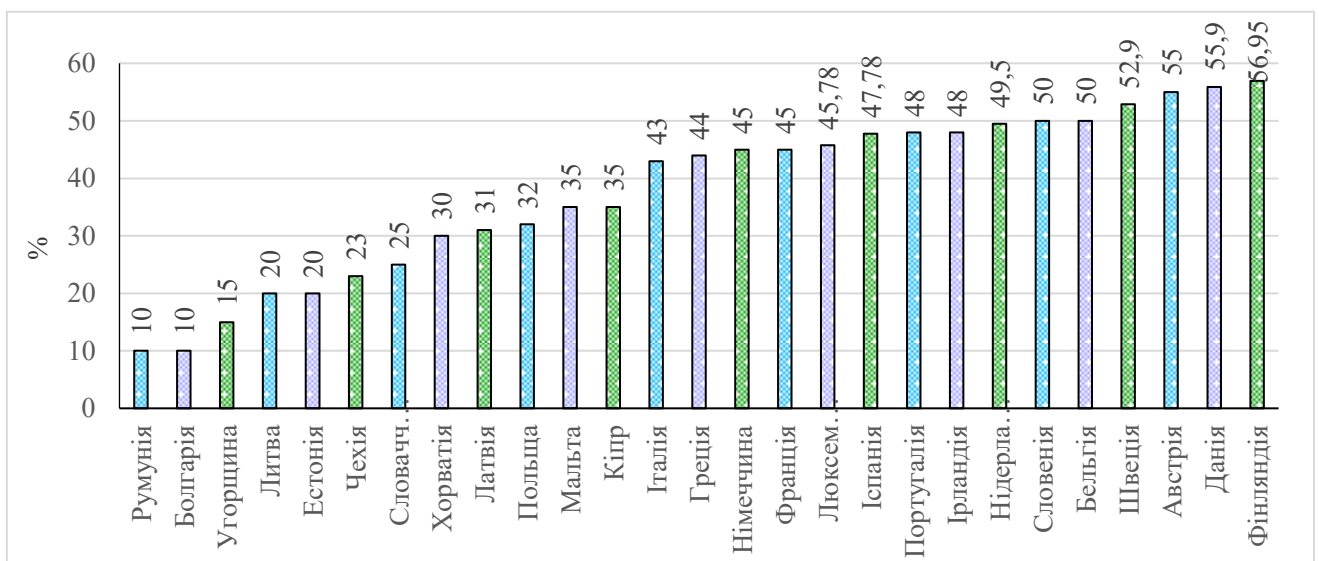

Рис. 5. Максимальна ставка ПДФО у країнах ЄС у 2021 р.

Джерело: побудовано за даними [20]

Встановлення в Україні єдиної для всіх платників основної ставки на рівні 18% створює ситуацію, за якої частина населення з мінімальним чи середнім рівнями доходів, для яких основним, а часто і єдиним доходом є заробітна плата, сплачують значно більший обсяг податків у структурі власних витрат, ніж заможні верстви населення. Нерівномірне податкове навантаження, яке призводить до зростання розриву між бідними та багатими, свідчить про необхідність реформування механізму справляння податку з доходів фізичних осіб.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, одним з найбільш важливих фіскальних інструментів, який зумовлює вплив на забезпечення успішного функціонування податкової системи України, є оподаткування доходів, отриманих фізичними особами. Стабільне зростання суми надходжень ПДФО у 2015-2021 рр. до зведеного бюджету України та високий рівень виконання планових показників забезпечувалися, головним чином, завдяки стягненню податку із заробітної плати (у 2019 р. на це джерело доходу припадало 82,60 % загального обсягу), тому вкрай важливими є такі аспекти, як створення достатньої кількості робочих місць, офіційне працевлаштування та забезпечення належної оплати праці. Податкову систему країни бажано реформувати таким чином, щоб враховувались одночасно якнайповніше економічні інтереси обох сторін – держави та платників податку з доходів фізичних осіб, а також усувалась зацікавленість останніх в пошуку способів ухилитися від сплати.

Література

1. Матросова Л.М. Фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб в системі прямого оподаткування України / Л.М. Матросова, Я.Є. Охрімчук // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 6. – С. 38-41.
2. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів [Електронний ресурс] / Ю.О. Набатова, Т.В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – № 5. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>.
3. Раделицький Ю.О. Напрямки оптимізації податкових механізмів наповнення місцевих бюджетів України в умовах децентралізації / Ю.О. Раделицький, А.О. Пелехатий // Формування ринкових відносин в Україні. – 2018. – № 12. – С. 117-125.
4. Захарова А.А. Роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні фінансових активів місцевих бюджетів / А.А. Захарова // Тенденції та перспективи розвитку економіки ХХІ століття очима молоді : матеріали II студент. наук. конф. – Харків : ХНПУ, 2018. – С. 37-38.
5. Левітас Т. Зарахування ПДФО до місцевих бюджетів в Україні: аналіз стану і перспективи [Електронний ресурс] / Т. Левітас // Децентралізація. – 2021. – Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/13780>
6. Безкровний О.В. Становлення та розвиток прибуткового оподаткування фізичних осіб / О.В. Безкровний, О.О. Дорошенко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип. 1(10) – С. 91-96.
7. Семенець І.В. Оподаткування доходів громадян в Україні: історія становлення та сьогодення / І.В. Семенець // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Економічні науки. – 2019. – Вип. 14. – С. 296-302.
8. Костяна О.В. Реалізація принципу соціальної справедливості при оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні / О.В. Костяна // Бізнес Інформ. – 2019. – № 4. – С. 335-341.
9. Ткачик Ф.П. Європейські пріоритети оподаткування доходів фізичних осіб / Ф.П. Ткачик, В.О. Остапчук // Світ фінансів. Актуальні питання теорії і практики фінансів. – 2020. – Вип. 2(63). – С. 77-87.
10. Коба О.В. Оподаткування доходів фізичних осіб: закордонний та вітчизняний досвід / О.В. Коба, Я.О. Горбенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. – С. 931-935.
11. Історія правління китайського імператора Ван Мана [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.qaz.wiki/wiki/Wang_Mang
12. Про прибутковий податок з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства [Електронний ресурс] : Закон України від 5 липня 1991 р. № 1306-ХІІ (втратив чинність). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
13. Про прибутковий податок з громадян [Електронний ресурс] : Закон України від 26 грудня 1992 р. № 13-92 (втратив чинність). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
14. Про податок з доходів фізичних осіб [Електронний ресурс] : Закон України від 22 травня 2003 р. № 889-IV (втратив чинність). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
15. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
16. Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску і Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску [Електронний ресурс] : Закон України від 13 січня 2015 р. № 111/26556 (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
17. Бюджет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration>
18. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
19. Taxes in Europe Database v3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchResult.html
20. Trading economics List of Countries by Personal Income Tax Rate [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate?continent=europe>.

References

1. Matrosova L.M. Fiskalna efektyvnist podatku na dokhody fizychnykh osib v systemi priamoho opodatkuvannya Ukrainy / L.M. Matrosova, Ya.Ie. Okhrymchuk // Ekonomika. Finansy. Pravo. – 2017. – № 6. – С. 38-41.
2. Nabatova Yu.O. Formuvannya mistsevykh biudzhetiv v umovakh detsentralizatsii finansovykh resursiv [Elektronnyi resurs] / Yu.O. Nabatova, T.V. Us // Efektyvna ekonomika. – 2015. – № 5. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>.
3. Radelytskyi Yu.O. Napriamky optymizatsii podatkovykh mekhanizmv napovnennia mistsevykh biudzhetiv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii / Yu.O. Radelytskyi, A.O. Pelekhatyi // Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2018. – № 12. – С. 117-125.
4. Zakharova A.A. Rol podatku na dokhody fizychnykh osib u formuvanni finansovykh aktyviv mistsevykh biudzhetiv / A.A. Zakharova // Tendentsii ta perspektvyvy rozvytku ekonomiky KhKhI stolittia ochyma molodi : materialy II student. nauk. konf. – Kharkiv :

KhNPU, 2018. – S. 37-38.

5. Levits T. Zarakhuvannia PDFO do mistsevykh biudzhativ v Ukraini: analiz stanu i perspektyvy [Elektronnyi resurs] / T. Levitas // Detsentralizatsiia. – 2021. – Rezhym dostupu: <https://decentralization.gov.ua/news/13780>
6. Bezkrivnyi O.V. Stanovlennia ta rozvytok prybutkovoho opodatkovannia fizychnykh osib / O.V. Bezkrivnyi, O.O. Doroshenko // Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahranoi akademii. Serii: Ekonomichni nauky. – 2015. – Vyp. 1(10) – S.91-96.
7. Semenets I.V. Opodatkuvannia dokhodiv hromadian v Ukraini: istoriia stanovlennia ta sohodennia / I.V. Semenets // Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohienka. Serii: Ekonomichni nauky. – 2019 – Vyp. 14 – S. 296-302.
8. Kostiana O.V. Realizatsiia pryntsyphu sotsialnoi spravedyvosti pry opodatkuvanni dokhodiv fizychnykh osib v Ukraini / O.V. Kostiana // Biznes Inform. – 2019. – № 4. – С. 335-341.
9. Tkachyk F.P. Yevropeiski priorytety opodatkovannia dokhodiv fizychnykh osib / F.P. Tkachyk, V.O. Ostapchuk // Svit finansiv. Aktualni pytannia teorii i praktyky finansiv. – 2020. – Vyp. 2(63) – S. 77-87.
10. Koba O.V. Opodatkuvannia dokhodiv fizychnykh osib: zakordonnyi ta vitchyzniani dosvid / O.V. Koba, Ya.O. Horbenko // Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. – 2018. – Vyp. 22. – S. 931-935.
11. Istoriia pravlinnia kytayskoho imperatora Van Mana [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://ru.qaz.wiki/wiki/Wang_Mang
12. Pro prybutkovyi podatok z hromadian Ukrainy, inozemnykh hromadian ta osib bez hromadianstva [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 5 lypnia 1991 r. № 1306-XII (vtratyv chynnist). – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.
13. Pro prybutkovyi podatok z hromadian [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 26 hrudnia 1992 r. № 13-92 (vtratyv chynnist). – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.
14. Pro podatok z dokhodiv fizychnykh osib [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 22 travnia 2003 r. № 889-IV (vtratyv chynnist). – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.
15. Podatkovi kodeks Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 r. № 2755-VI (zi zminamy i dopovnenniamy). – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.
16. Pro zatverdzhennia formy Podatkovoho rozrakhunku sum dokhodu, narakhovanoho (splachenoho) na koryst platnykiv podatkiv – fizychnykh osib, i sum utrymanoho z nykh podatku, a takozh sum narakhovanoho yedynoho vnesku i Poriadku zapovnennia ta podannia podatkovomy ahentamy Podatkovoho rozrakhunku sum dokhodu, narakhovanoho (splachenoho) na koryst platnykiv podatkiv – fizychnykh osib, i sum utrymanoho z nykh podatku, a takozh sum narakhovanoho yedynoho vnesku [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 13 sichnia 2015 r. № 111/26556 (zi zminamy i dopovnenniamy). – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.
17. Biudzhety Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration>
18. Biudzhetni kodeks Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 08 lypnia 2010 r. № 2456-VI (zi zminamy i dopovnenniamy). – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.
19. Taxes in Europe Database v3. https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchResult.html
20. Trading economics List of Countries by Personal Income Tax Rate. <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate?continent=europe>.